

- г) загальнодержавної програми економічного, соціального розвитку;
 - г) програми Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного та культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля;
 - д) місцевої або регіональної програми соціально-економічного та культурного розвитку;
- 2) доктрини, стратегії – для розроблення документів прогнозування розвитку країни, окремого виду суспільних відносин на довготривалий період та способів досягнення поставленої мети;
- 3) програми, плану – для розроблення послідовності реалізації заходів, необхідних для досягнення поставленої мети.

Стаття 24. Засади планування правотворчої діяльності

1. З метою забезпечення прогнозованого розвитку публічної політики, єдності, безперервності процесу підготовки та прийняття (видання) нормативно-правових актів, узгодженої правотворчої діяльності суб'єкти правотворчої діяльності здійснюють її планування шляхом прийняття документів:

- 1) поточного планування (строком до одного року);
 - 2) перспективного планування (строком понад один рік).
2. Планування правотворчої діяльності здійснюється з урахуванням:
- 1) міжнародно-правових зобов'язань України, а також напрямів, пріоритетів та цілей, визначених програмними документами;
 - 2) документів публічної політики, передбачених статтями 23, 27 цього Закону.

Стаття 25. Особливості планування правотворчої діяльності з розроблення проектів законів

1. З метою забезпечення поточного планування правотворчої діяльності Верховна Рада України щороку в січні, наприкінці чергової сесії, затверджує план законопроектної роботи Верховної Ради України на поточний рік, що включає період двох наступних чергових сесій. План законопроектної роботи Верховної Ради України формується у порядку, визначеному Регламентом Верховної Ради України.

2. Перспективне планування правотворчої діяльності з розроблення проектів законів забезпечується шляхом схвалення Програми діяльності

Кабінету Міністрів України, розроблення та затвердження інших планів та програм перспективного розвитку законодавства України.

3. Невід'ємною складовою Програми діяльності Кабінету Міністрів України є орієнтовний перелік проектів законів, що мають бути ним розроблені на її виконання.

Стаття 26. Особливості планування правотворчої діяльності з розроблення проектів підзаконних нормативно-правових актів

1. З метою забезпечення одночасного набрання чинності законами та необхідними для їх реалізації підзаконними нормативно-правовими актами планування розроблення підзаконних нормативно-правових актів здійснюється з урахуванням плану законопроектної роботи Верховної Ради України на відповідний рік.

2. Особливості планування правотворчої діяльності з розроблення проектів підзаконних нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, представницьких органів місцевого самоврядування визначаються прийнятими відповідно до Конституції України та (або) закону (в Автономній Республіці Крим – також Конституції Автономної Республіки Крим) регламентами зазначених суб'єктів правотворчої діяльності.

Розділ IV. ПІДГОТОВКА ПРОЕКТУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА

Стаття 27. Концепція проекту нормативно-правового акта

1. Концепція проекту нормативно-правового акта (далі – концепція) містить обраний підхід до регулювання суспільних відносин, мету і завдання правового регулювання, обґрунтування необхідності прийняття нормативно-правового акта, описує нові права і обов'язки учасників суспільних відносин (зміну прав і обов'язків учасників суспільних відносин), а також прогнозовані соціально-економічні та інші наслідки його реалізації.

2. Розроблення концепції проекту кодексу або первинного закону є обов'язковим.

Розроблення концепції проектів інших нормативно-правових актів здійснюється за рішенням суб'єкта правотворчої діяльності.

3. Концепція проекту кодексу або первинного закону представляється суб'єктом законодавчої ініціативи на засіданні комітету Верховної Ради

України, який відповідно до предметів відання комітетів є головним з підготовки і попереднього розгляду такого законопроекту.

4. У концепції викладаються результати проведених суб'єктом правотворчої ініціативи необхідних аналітичних досліджень, а саме:

1) аналіз відповідних суспільних відносин та стану їх правового регулювання із зазначенням переліку нормативно-правових актів, якими здійснюється їх правове регулювання;

2) дослідження можливості врегулювання відповідних суспільних відносин без прийняття (видання) нормативно-правового акта;

3) обґрунтування необхідності та підстав розроблення проекту нормативно-правового акта;

4) визначення мети проекту нормативно-правового акта, предмета правового регулювання, основних правових механізмів реалізації нормативно-правового акта з обґрунтуванням їх ефективності;

5) результати необхідних фінансово-економічних розрахунків відповідно до законодавства України, якщо прийняття (видання) нормативно-правового акта призведе до зменшення надходжень та (або) збільшення витрат бюджету;

6) оцінка відповідності запропонованого правового регулювання міжнародно-правовим зобов'язанням України, а саме двостороннім та багатостороннім угодам, міжнародним договорам України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (acquis ЄС), а також щодо приєднання до міжнародних організацій, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у тому числі, але не виключно, положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і Протоколів до неї та практиці Європейського суду з прав людини;

7) результати публічних консультацій (у разі їх проведення);

8) організаційні заходи щодо підготовки проекту нормативно-правового акта та його реалізації після прийняття (видання), у тому числі визначення переліку нормативно-правових актів, прийняття яких або зміни до яких необхідні для реалізації його положень;

9) орієнтовна структура проекту нормативно-правового акта, зміст його основних положень.

Стаття 28. Правотворча ініціатива

1. Правотворчою ініціативою є подання проекту нормативно-правового акта на розгляд суб'єкта правотворчої діяльності. Суб'єкти подання, порядок та спосіб подання правотворчої ініціативи визначаються Конституцією України та (або) законом, а також прийнятим відповідно до них актом та (або)

дорученням суб'єкта правотворчої діяльності, до компетенції якого належить прийняття (видання) відповідного нормативно-правового акта.

Стаття 29. Розроблення проекту нормативно-правового акта

1. Розроблення проекту нормативно-правового акта може здійснюватися:

- 1) суб'єктом правотворчої діяльності;
- 2) суб'єктом правотворчої ініціативи;

3) іншим учасником правотворчої діяльності або спільно декількома суб'єктами правотворчої діяльності (у випадках, передбачених Конституцією України та (або) законом, а також прийнятим відповідно до них актом та (або) дорученням суб'єкта правотворчої діяльності, до компетенції якого належить прийняття (видання) відповідного нормативно-правового акта).

2. Проект нормативно-правового акта розробляється на основі концепції проекту нормативно-правового акта у випадках, передбачених статтею 27 цього Закону. Під час розроблення проекту нормативно-правового акта можуть враховуватися аналітичні документи публічної політики, підготовлені відповідно до цього Закону, на основі яких була розроблена концепція нормативно-правового акта.

Під час розроблення проекту нормативно-правового акта враховуються звіти за результатами правового моніторингу нормативно-правових актів, предметом регулювання яких є суспільні відносини, що охоплюються предметом регулювання відповідного нормативно-правового акта.

3. Розроблення проекту нормативно-правового акта включає такі етапи:

1) підготовка тексту проекту нормативно-правового акта, пояснювальної записки та інших супровідних документів до нього;

2) здійснення оцінки впливу проекту нормативно-правового акта на суспільні відносини з викладенням її результатів у пояснювальній записці;

3) здійснення оцінки відповідності проекту нормативно-правового акта зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (acquis ЄС);

4) організаційно-технічне забезпечення підготовки проекту нормативно-правового акта;

5) проведення публічних консультацій (крім випадків, передбачених законом);

6) погодження проекту нормативно-правового акта з відповідними органами державної влади, органами місцевого самоврядування у випадках, встановлених законом.

Стаття 30. Оцінка впливу проекту нормативно-правового акта

1. Суб'єкт правотворчої ініціативи здійснює оцінку впливу проекту нормативно-правового акта на суспільні відносини та викладає у пояснювальній записці:

1) актуальність та важливість проблеми, яка потребує врегулювання шляхом прийняття (видання) нормативно-правового акта;

2) альтернативні шляхи вирішення проблеми, яка потребує правового врегулювання, з визначенням економічних, соціальних, фінансових, бюджетних, екологічних, демографічних, регуляторних, інвестиційних, гендерних, дискримінаційних, корупційних та інших наслідків, а також стану виконання Україною міжнародних зобов'язань для кожного з альтернативних шляхів;

3) кількісні та якісні показники, за якими оцінюється прогнозований вплив на суспільні відносини кожного з альтернативних шляхів;

4) найбільш оптимальний шлях вирішення проблеми з поясненням причинно-наслідкового зв'язку між обраним шляхом та очікуваним впливом на суспільні відносини проекту нормативно-правового акта;

5) способи здійснення правового моніторингу та критерії (показники) його здійснення у разі прийняття проекту нормативно-правового акта;

6) критерії (показники), за якими здійснюватиметься правовий моніторинг у разі прийняття проекту нормативно-правового акта.

2. Аналіз регуляторного впливу проектів регуляторних актів здійснюється відповідно до Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

Розділ V. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТЕХНІКИ НОРМОПРОЕКТУВАННЯ

Стаття 31. Техніка нормопроєктування

1. Техніка нормопроєктування – це сукупність техніко-правових засобів, способів, прийомів та методів, за допомогою яких створюється проект нормативно-правового акта.

2. Проекти нормативно-правових актів розробляються з дотриманням правил техніки нормопроєктування, встановлених цим Законом.

3. Міністерство, що забезпечує формування державної правової політики, розробляє рекомендації щодо застосування загальних правил техніки нормопроєктування. Верховна Рада України, Президент України,

Кабінет Міністрів України можуть видавати рекомендації щодо особливостей техніки нормопроєктування нормативно-правових актів, що ними приймаються (видаються).

Стаття 32. Структура нормативно-правового акта

1. Залежно від предмета правового регулювання нормативно-правового акта, обсягів та характеру його положень норми права, як правило, групуються в тексті за окремими ознаками:

1) загальні положення (визначення термінів, предмет регулювання, сфера дії, інші норми права, важливі для розуміння змісту всього нормативно-правового акта);

2) права та обов'язки суб'єктів, на яких поширюватиметься дія нормативно-правового акта;

3) положення щодо обсягу повноважень органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, що будуть впроваджувати нормативно-правовий акт;

4) процедура (спосіб здійснення повноважень), за якої органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи будуть виконувати нормативно-правовий акт;

5) порядок фінансування впровадження нормативно-правового акта;

6) порядок вирішення спорів, що можуть виникнути у процесі впровадження нормативно-правового акта, та відповідальність за порушення вимог нормативно-правового акта (для первинних законів, кодексів);

7) порядок введення в дію нормативно-правового акта, що включає сукупність положень про:

а) порядок переходу від існуючого регулювання до регулювання, передбаченого нормативно-правовим актом (перехідні положення нормативно-правового акта);

б) набрання ним чинності, внесення змін до чинних нормативно-правових актів, а також втрату чинності нормативно-правовими актами або їхніми окремими структурними елементами (прикінцеві положення нормативно-правового акта).

2. Структура первинного закону складається з таких елементів:

1) назва;

2) преамбула (за необхідності);

3) розділи, підрозділи, глави, параграфи, підрозділи параграфів (за необхідності), що об'єднують статті закону залежно від його обсягу і змісту;

4) статті, що складаються з частин статей;

5) частини статей можуть включати:

а) абзаци;

б) пункти;

в) підпункти пунктів;

б) примітки до статті або до її структурного елемента (пункти 4, 5 цієї частини) – як виняток, у разі якщо при формулюванні норми права використання структурних елементів, передбачених пунктами 4, 5 цієї частини, не дає можливості забезпечити охоплення всієї необхідної сфери її дії без порушення цілісності змісту;

7) перехідні положення (за необхідності);

8) прикінцеві положення;

9) додатки (за необхідності).

3. Кодекси, крім структурних елементів, передбачених частиною другою цієї статті, можуть складатися також з частин (загальної та спеціальної) або книг.

У загальній частині (першій книзі) кодексу викладаються загальні засади правового регулювання (принципи, загальні положення та основні інститути правового регулювання) у відповідній сфері суспільних відносин. У спеціальних частинах (наступних книгах) кодексу викладаються групи норм права, об'єднані за специфічною ознакою (ознаками), які визначають особливості правового регулювання у відповідній сфері суспільних відносин.

Правило, викладене в абзаці другому цієї частини, не виключає можливості визначення іншої структури кодексу.

4. Структура закону про внесення змін складається з його назви, преамбули (за необхідності) та двох розділів:

1) розділ I, в якому розміщуються зміни, що вносяться до структурних елементів одного або декількох первинних законів, кодексів;

2) розділ II, в якому розміщуються:

а) норма права про порядок набрання чинності законом про внесення змін;

б) доручення Кабінету Міністрів України, іншому державному органу, пов'язані з набранням чинності законом про внесення змін.

5. У розділі II закону про внесення змін не можуть розміщуватися:

1) зміни до структурних елементів кодексу, первинного закону, закону про внесення змін, закону (норм права) про визнання іншого первинного закону, кодексу, їх окремого структурного елемента такими, що втратили чинність;

2) перехідні положення, пов'язані з впровадженням змін, розміщених у розділі I закону про внесення змін.

6. Особливості структури законів про затвердження та про схвалення визначено статтями 15 і 16 цього Закону. Структура правового акта, що затверджується або схвалюється таким законом, залежить від його виду та змісту і може складатися з:

- 1) структурних елементів, визначених частиною другою цієї статті;
- 2) структурних елементів, визначених частиною сьомою цієї статті;
- 3) пунктів, що встановлюють окремі норми права.

7. Структура підзаконного нормативно-правового акта складається з таких елементів:

- 1) назва;
- 2) преамбула (за необхідності);
- 3) розділи, підрозділи, параграфи (об'єднують пункти підзаконного нормативно-правового акта залежно від його обсягу і змісту);
- 4) статті (для Указу Президента України);
- 5) пункти, що можуть складатися з підпунктів; абзаци пунктів та підпунктів; примітки;
- 6) додатки (за необхідності).

8. Норми права у нормативно-правовому акті групуються за спільними ознаками та розподіляються між його структурними елементами.

9. Використання у статтях (для законів) та пунктах (для підзаконних нормативно-правових актів) рубрик нижчого рівня (пункт 4 частини другої, пункт 4 частини сьомої цієї статті) має відповідати таким вимогам:

- 1) усі пункти та підпункти повинні мати спільні характеристики;
- 2) вступний абзац має узгоджуватися з кожним пунктом (підпунктом) і разом становити одне зрозуміле речення;
- 3) нумерація кожного пункту (підпункту) має бути послідовною (наростаючим підсумком);
- 4) пункти та підпункти мають містити положення, що стосуються виключно переліку споріднених положень.

10. Використання у структурних елементах нормативно-правового акта рубрик нижчого рівня здійснюється уніфіковано по всьому тексту нормативно-правового акта.

11. Норми права, які змінюють нормативно-правовий акт, мають викладатися з урахуванням його структури.

Стаття 33. Позначення структурних елементів нормативно-правового акта

1. Структурні елементи нормативно-правового акта, передбачені пунктами 3 і 4 частини другої, частиною третьою та пунктом 3 частини сьомої статті 32 цього Закону, повинні мати коротку та чітко сформульовану назву, що відображає їх зміст.

2. Нумерація книг, частин, розділів, глав і статей є наскрізною та не змінюється при подальшому внесенні змін до нормативно-правового акта. Нумерація структурних елементів нормативно-правового акта має забезпечувати логічну побудову, а також чіткість і зрозумілість структури нормативно-правового акта.

Структурні елементи нормативно-правового акта, як правило, нумеруються:

1) книги – числівником, що наводиться словом; частини – словами "загальна" та "спеціальна";

2) розділи – римськими цифрами;

3) глави, підрозділи, параграфи, підрозділи параграфів, статті, частини статті – арабськими цифрами;

4) пункти – арабськими цифрами з дужкою;

5) підпункти – буквами українського алфавіту з дужкою;

6) підпункти підпунктів, абзаци частин – починаються з абзацного відступу без позначення цифрою чи буквою.

3. У нормативно-правовому акті може використовуватися інша система позначення його структурних елементів, за умови дотримання вимог абзацу першого частини другої цієї статті.

4. Примітки до статей (пунктів) позначаються словом "Примітка". Якщо приміток декілька, вони нумеруються арабськими цифрами наростаючим підсумком.

5. Для письмового посилання на структурний елемент нормативно-правового акта можуть використовуватися скорочення:

1) книга – "кн.";

2) розділ – "розд.";

3) глава – "гл.";

4) підрозділ – "підрозд.";

5) параграф – "§";

6) підрозділ параграфа – "підрозд. §";

7) стаття – "ст.";

- 8) частина – "ч.";
- 9) пункт – "п.";
- 10) підпункт – "пп.";
- 11) абзац – "абз."

Стаття 34. Вимоги до змісту нормативно-правового акта

1. Норми права, що містяться у нормативно-правовому акті, мають відповідати таким вимогам:

1) однозначності їх розуміння (ясність, точність, доступність для розуміння та реалізації);

2) передбачуваності (прогнозованості) результатів їх реалізації;

3) їх відповідності нормативно-правовим актам вищої юридичної сили та узгодженості з нормативно-правовими актами рівної юридичної сили;

4) уніфікованості вжитої в них термінології;

5) спорідненості та логічної послідовності їх викладення:

а) до нормативно-правового акта включаються лише ті норми права, що стосуються його предмета регулювання;

б) норми права викладаються, як правило, у хронологічній послідовності розвитку процесів у рамках відповідних суспільних відносин;

в) норми права викладаються у нормативно-правовому акті послідовно та взаємоузгоджено (кожна наступна норма права повинна несуперечливо впливати з попередньої);

г) послідовність викладення норм права здійснюється з дотриманням причинно-наслідкових зв'язків між структурними елементами нормативно-правового акта, у тому числі структурними елементами різних рівнів;

г) норми права загального характеру викладаються раніше, ніж спеціальні норми права;

д) винятки з правила викладаються після загального правила;

е) викладення норм права здійснюється з урахуванням коректного співвідношення цілого і його частини.

2. Терміни та поняття, що вживаються у нормативно-правовому акті, мають бути уніфіковані впродовж усього його тексту (без використання синонімів та словосполучень, що мають подібне лексичне значення), зокрема:

1) однакові слова чи словосполучення мають вживатися для позначення однакових термінів і понять та узгоджуватися з термінологією, що вживається

в інших нормативно-правових актах, що регулюють відповідну сферу суспільних відносин;

2) для різних термінів та понять мають вживатися різні слова чи словосполучення.

3. Написання числівників, що вживаються у тексті нормативно-правового акта (за винятком нумерації структурних елементів нормативно-правового акта, що здійснюється відповідно до статті 33 цього Закону), має бути уніфікованим впродовж усього його тексту.

4. Нормативно-правовий акт має:

1) охоплювати всю необхідну сферу його дії;

2) не містити норм права, що не відповідають Конституції України та нормативно-правовим актам вищої юридичної сили та (або) не узгоджуються з нормами права нормативно-правових актів рівної юридичної сили (за винятком внесення змін до таких актів);

3) не містити дублюючих норм права, а також не повторювати норм права іншого нормативно-правового акта;

4) не містити норм права, що не узгоджуються між собою.

Стаття 35. Мова та стиль нормативно-правового акта

1. Текст нормативно-правового акта має викладатися державною мовою відповідно до стандартів української правничої термінології та українського правопису, затвердженого відповідно до Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

Для формулювання норм права у нормативно-правових актах використовується офіційно-діловий стиль, для якого характерні:

1) нейтральність і стриманість, відсутність емоційної, експресивної, розмовної лексики та індивідуальних авторських рис;

2) використання віддієслівних іменників, безособових і наказових форм дієслова;

3) використання прямого порядку слів у реченні.

2. Терміни, що вживаються у тексті нормативно-правового акта, мають відповідати термінології Конституції України, цього Закону, інших законів, а також нормативно-правових актів вищої юридичної сили.

3. Терміни, що вживаються в тексті нормативно-правового акта, повинні бути короткими, лексично правильно сформульованими, однозначними, зрозумілими. Перевага надається загальноновживаній та (або) спеціальній термінології державної мови.

4. Обмеженому використанню при формулюванні норм права підлягають:

1) запозичені іншомовні слова у разі, якщо в українській мові існують рівнозначні відповідники;

2) терміни, що позначають вузькоспеціальні поняття, крім випадків використання їх у сферах правового регулювання, в яких вони є професійно необхідними (з обов'язковим їх визначенням);

3) застарілі терміни, крім випадків необхідності забезпечення історико-правової відповідності, з обов'язковим уточненням їх сучасного значення;

4) іменники та займенники, що акцентують на гендерних відмінностях осіб;

5) прислівникові та дієприслівникові звороти.

5. З метою забезпечення єдності термінології, що вживається у нормативно-правових актах України, створюється Єдиний глосарій правових термінів.

Наповнення, зберігання, обробка та використання Єдиного глосарія правових термінів забезпечується міністерством, що забезпечує формування державної правової політики. Інформація з Єдиного глосарія правових термінів є відкритою, загальнодоступною публічною інформацією у формі відкритих даних, що надається безоплатно та підлягає оприлюдненню на офіційному веб-сайті міністерства, що забезпечує формування державної правової політики.

Положення про Єдиний глосарій правових термінів затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 36. Реквізити нормативно-правового акта

1. Нормативно-правовий акт містить такі реквізити:

1) зображення малого Державного Герба України;

2) повна назва суб'єкта правотворчої діяльності (крім законів), вид нормативно-правового акта, дата його прийняття (видання);

3) назва нормативно-правового акта;

4) текст нормативно-правового акта;

5) посада (пост), ім'я (прізвище, власне ім'я та по батькові (або ініціали імені та (або) по батькові), якщо інше не впливає із закону або звичаю національної меншини, до якої вона належить) уповноваженої на це Конституцією України та (або) законом посадової особи, яка підписала нормативно-правовий акт;

б) дата, номер нормативно-правового акта та номер державної реєстрації підзаконного нормативно-правового акта, якщо він підлягає такій реєстрації.

Стаття 37. Назва нормативно-правового акта

1. Нормативно-правовий акт, у тому числі нормативно-правовий акт про внесення змін до інших нормативно-правових актів, повинен мати лаконічну назву, що відображає предмет його регулювання.

2. Нормативно-правовий акт не може мати назву, що збігається з назвою чинного нормативно-правового акта вищої або рівної юридичної сили.

Стаття 38. Преамбула нормативно-правового акта

1. Преамбула – це вступна частина нормативно-правового акта, в якій можуть визначатися передумова прийняття нормативно-правового акта, роз'яснюватися мета і підстава його прийняття, визначатися основні завдання, на виконання яких спрямована його дія, інші важливі для суб'єкта правотворчості обставини, що впливають на прийняття цього нормативно-правового акта.

У преамбулі нормативно-правового акта, спрямованого на виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (*acquis EC*), наводиться посилання на відповідні акти права Європейського Союзу (*acquis EC*).

2. Преамбула закону не може містити норм права.

3. Преамбула закону є його невід'ємною частиною і враховується при офіційному тлумаченні та реалізації нормативно-правового акта.

Стаття 39. Перехідні положення нормативно-правового акта

1. Перехідні положення включаються до нормативно-правового акта у разі, якщо:

1) реалізація нормативно-правового акта здійснюватиметься поетапно (при цьому текст кожної тимчасової норми права, включеної до цього розділу, має вказувати на строк (термін), протягом якого діятиме зазначена тимчасова норма);

2) нормативно-правовими актами, що застосовувалися до набрання чинності прийнятим (виданим) нормативно-правовим актом, встановлювався інший порядок регулювання відповідних суспільних відносин;

3) акт має зворотню дію в часі (пом'якшує або скасовує відповідальність особи);

4) необхідно передбачити збереження обсягу і змісту норм права, спрямованих на захист прав і свобод громадян та інтересів юридичних осіб, що існували за попереднього регулювання;

5) зберігається чинність реєстраційних документів, ліцензій, сертифікатів, інших виданих органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами документів;

6) необхідно здійснити одноразові компенсаційні дії чи відшкодування категоріям суб'єктів, що мають понести різного роду збитки, втрати, обмеження у зв'язку з реалізацією нормативно-правового акта;

7) необхідно передбачити інші норми права тимчасового характеру, спрямовані на його реалізацію.

2. Перехідні положення нормативно-правового акта не можуть містити:

- 1) норм права постійної дії;
- 2) норм індивідуального характеру.

3. Перехідні положення не можуть міститися в нормативно-правовому акті про внесення змін до іншого нормативно-правового акта, а також у нормативно-правовому акті про визнання таким, що втратив чинність, іншого нормативно-правового акта чи окремого його структурного елемента.

При внесенні змін до нормативно-правового акта за необхідності врегулювання питань, що мають визначатися як перехідні положення, відповідні зміни повинні вноситися до розділу "Перехідні положення" нормативно-правового акта, до якого вносяться зміни.

Стаття 40. Прикінцеві положення нормативно-правового акта

1. Прикінцеві положення розміщуються в кінці тексту нормативно-правового акта і містять:

- 1) строк (термін) набрання чинності нормативно-правовим актом, а за необхідності – його окремими положеннями;
- 2) перелік нормативно-правових актів або їх окремих структурних елементів, що втрачають чинність у зв'язку з його прийняттям (виданням);
- 3) зміни, що вносяться до інших нормативно-правових актів у зв'язку з його прийняттям (виданням).

2. Якщо окремий структурний елемент нормативно-правового акта набирає чинності в інший строк (термін), ніж нормативно-правовий акт,

відповідна норма права (з посиланням на її нумерацію) має бути чітко визначена і оформлена як виняток із загального порядку набрання чинності у тому самому пункті нормативно-правового акта (у пункті 1 розділу "Прикінцеві положення" нормативно-правового акта).

3. Строк (термін) набрання чинності нормативно-правовим актом має визначатися з урахуванням часу, необхідного для:

1) ознайомлення з новим регулюванням та упорядкуванням відповідно до нього свого життя та (або) своєї діяльності суб'єктам, на яких поширюється дія нормативно-правового акта;

2) підготовки та здійснення заходів реалізації нормативно-правового акта відповідними органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, включаючи розроблення нормативно-правових актів, прийняття яких передбачено ним (якщо проекти таких нормативно-правових актів не були розроблені раніше).

4. За необхідності прикінцеві положення можуть містити доручення, пов'язані з набранням чинності нормативно-правовим актом.

5. Якщо первинним законом, кодексом передбачається прийняття підзаконних нормативно-правових актів, визначений ним суб'єкт правотворчої діяльності вживає заходів щодо прийняття та (або) оновлення передбачених ним підзаконних нормативно-правових актів без додаткових доручень. Такі підзаконні нормативно-правові акти повинні набирати чинності одночасно з набранням чинності відповідним первинним законом, кодексом.

Стаття 41. Додаток до нормативно-правового акта

1. Нормативно-правовий акт може мати додатки, в яких розміщуються норми права, які неможливо викласти у стандартній формі, визначеній статтею 32 цього Закону, але які водночас не можуть бути врегульовані іншим нормативно-правовим актом.

Додаток до нормативно-правового акта є його невід'ємною частиною та має таку саму юридичну силу, як і відповідний нормативно-правовий акт.

2. Посилання на додаток повинно міститися у нормі права, яка його стосується.

3. У додатку до нормативно-правового акта можуть міститися:

1) перелік нормативно-правових актів або їх окремих структурних елементів, які визнаються такими, що втратили чинність у зв'язку з його прийняттям (виданням);

2) строк (термін) виконання, перелік суб'єктів, об'єктів, форми та зразки документів;

3) картографічні чи графічні матеріали, що відображають чи ілюструють норми права, включені до нормативно-правового акта;

4) інші норми права, необхідні для виконання нормативно-правового акта, якщо їх неможливо передбачити в його тексті.

4. Якщо нормативно-правовий акт має декілька додатків, вони нумеруються арабськими цифрами наростаючим підсумком.

Стаття 42. Внесення змін до нормативно-правового акта

1. Зміни до нормативно-правового акта можуть вноситися шляхом зміни окремих його структурних елементів. Основною метою внесення змін до нормативно-правового акта, як правило, є:

1) необхідність зміни регулювання суспільних відносин, якщо це може бути здійснено в межах чинного нормативно-правового акта (для первинного закону, кодексу);

2) врегулювання змінених суспільних відносин, якщо це може бути здійснено в межах чинного нормативно-правового акта (для первинного закону, кодексу);

3) визнання Конституційним Судом України нормативно-правового акта чи окремого його структурного елемента таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним);

4) зміна законодавчого регулювання відповідних суспільних відносин (для підзаконного нормативно-правового акта);

5) усунення колізій, прогалин у нормативно-правових актах у зв'язку з прийняттям (виданням) нового нормативно-правового акта, якщо це не було зроблено під час його прийняття (видання);

6) виправлення помилок у нормативно-правовому акті.

2. Зміни до нормативно-правового акта вносяться тим суб'єктом правотворчої діяльності, який прийняв (видав) цей акт, якщо інше не передбачено Конституцією України.

3. Зміни до нормативно-правового акта вносяться шляхом прийняття (видання) нормативно-правового акта такої самої юридичної сили, якщо інше не передбачено Конституцією України та (або) законом.

4. Зміни, що вносяться до нормативно-правового акта, змінюють норми права такого нормативно-правового акта в момент набрання чинності нормативно-правовим актом (відповідної норми права), яким вносяться такі зміни. Посилання на норму права, до якої внесені зміни, має містити вказівку на чинний нормативно-правовий акт, який змінив її останнім.

5. Внесення змін до нормативно-правового акта про внесення змін не допускається, крім внесення змін до структурного елемента такого акта, що містить положення про набрання ним чинності. Така зміна може вноситися до опублікованого нормативно-правового акта про внесення змін у період до набрання ним чинності.

Внесення змін до нормативно-правового акта чи його структурного елемента, який було визнано таким, що втратив чинність, не допускається.

6. Формулювання тексту проекту нормативно-правового акта про внесення змін здійснюється шляхом:

- 1) викладення його структурного елемента в новій редакції;
- 2) заміни його структурного елемента одним або декількома новими структурними елементами такого самого рівня;
- 3) виключення та (або) включення раніше виключеного його структурного елемента;
- 4) доповнення нормативно-правового акта чи його структурного елемента новим структурним елементом відповідного рівня.

7. У разі викладення структурного елемента нормативно-правового акта в новій редакції попередня його редакція втрачає чинність з дня набрання чинності новою редакцією цього структурного елемента.

8. Якщо зміни вносяться до декількох нормативно-правових актів, вони розміщуються у хронологічному порядку прийняття нормативно-правових актів, до яких вносяться зміни, з урахуванням дати їх опублікування. Якщо в переліку актів, до яких вносяться зміни, є кодекси, вони розташовуються на початку тексту проекту за цим самим правилом.

9. У разі внесення змін до структурного елемента нормативно-правового акта, що має декілька частин, пунктів, підпунктів, абзаців, зазначається місце розташування таких змін, а також зміна нумерації наступних структурних елементів аналогічного рівня (за їх наявності), крім випадку, передбаченого частиною десятою цієї статті.

10. У разі доповнення нормативно-правового акта новим розділом, главою чи статтею загальна нумерація відповідних структурних одиниць того самого рівня не змінюється. Новому структурному елементу присвоюється номер останнього структурного елемента відповідного рівня, після якого він буде розташований, із зазначенням індексу у вигляді надрядкової арабської цифри, починаючи з одиниці без дефісу перед ним. Якщо таких структурних одиниць декілька, нумерація індексу здійснюється послідовно, наростаючим числом.

Індекси не застосовуються у випадку доповнення статті новою частиною. У такому разі частини перенумеровуються, забезпечуючи їх наскрізну нумерацію наростаючим числом.

11. У кожній нормі права, що буде внесена до нормативно-правового акта нормативно-правовим актом про внесення змін, ставляться всі розділові знаки, що вимагаються правописом, з урахуванням змісту нормативно-правового акта, до якого буде внесена така норма. Текст такої норми права береться в лапки.

Розділ VI. РОЗГЛЯД ТА ПРИЙНЯТТЯ (ВИДАННЯ) ПРОЕКТУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА

Стаття 43. Подання проекту нормативно-правового акта

1. Суб'єкт правотворчої ініціативи за процедурою, встановленою Конституцією України, законом, іншим нормативно-правовим актом, реалізує правотворчу ініціативу шляхом подання в установленому порядку проекту нормативно-правового акта.

2. Разом із проектом нормативно-правового акта подаються:

1) концепція (у разі її наявності);

2) пояснювальна записка з викладенням результатів проведення оцінки потенційного впливу проекту нормативно-правового акта на суспільні відносини, висновками експертиз, якщо такі проводилися, результатами публічних консультацій (у разі їх проведення);

3) перелік нормативно-правових актів, які необхідно прийняти або змінити для реалізації положень нормативно-правового акта в разі його прийняття (для первинних законів, кодексів);

4) аналітичні документи публічної політики, на підставі яких розроблено концепцію та проект нормативно-правового акта (у разі їх наявності);

5) інші супровідні документи до проекту нормативно-правового акта, передбачені законодавством України.

3. Проект нормативно-правового акта, прийняття якого призведе до збільшення витрат бюджету та (або) до зменшення надходжень бюджету, подається на розгляд суб'єкта правотворчої діяльності з обґрунтуванням очікуваних фінансових наслідків прийняття проекту нормативно-правового акта, у тому числі з викладенням потенційного впливу проекту нормативно-правового акта на дохідну та видаткову частини бюджету, з необхідними розрахунками витрат та (або) обсягів зменшення надходжень бюджету, пропозиціями щодо визначення джерел їх покриття, з викладенням нових фінансових зобов'язань держави у разі їх виникнення, описом порядку (принципів) визначення розміру податків, мита чи інших форм зборів згідно із проектом нормативно-правового акта із доданням відповідних розрахунків, якщо правовим регулюванням проекту нормативно-правового акта